

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΙΕ'.—31 Δεκεμβρίου 1921.—ΤΕΥΧΟΣ Δ'.

ΧΩΡΙΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΕΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ ΙΤΑΛΙΚΗ.

Ἐν τοῖς ἡμῶς ἱστορικοῖς μελετήμασιν¹ ἐποιησάμην καθ' ὅλου λόγον περὶ τοῦ ἰταλικοῦ κώδικος τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος (1049-50 (830) τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται ἐν ἰταλικῇ μεταφράσει διάφορα ἀποσπάσματα Βυζαντινῶν συγγραφέων ἀναφερόμενα εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰλημμένα ἐκ τοῦ Λέοντος διακόνου, Συμεῶν τοῦ λογοθέτου καὶ Γεωργίου Παχυμέρους. Ἐπραγματεύθην δὲ διὰ μακρῶν καὶ τι ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι χωρίον, ἐπίσης ἐν μεταφράσει ἰταλικῇ, εἰλημμένον ἐκ χρονικοῦ τοῦ προσγραφομένου εἰς τὸν Λαομέδοντα Λακαπηγόν, ὃπερ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα σώζεται καὶ ἐν τῷ κώδικι T. 1. 4. τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκουριάλου, ἐκφράσας τὴν ἐπὶ ἰσχυρῶν τεκμηρίων στηριζομένην γνώμην, ὅτι τούτο ἦτο ψευδεπίγραφον καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ γνωστὸν χρονικὸν τοῦ Μιχαῆλ Γλυκᾶ. Ἐπεράτωνον δὲ τὴν πραγματείαν ἐκείνην, εὐχόμενος τὴν ἐξ αὐτοψίας μελέτην τοῦ Ἐσκουριαλείου κώδικος, ὃν ἐγὼ ἐγίνωσκον μόνον ἐκ τῆς ἐν τῷ οἰκείῳ καταλόγῳ τοῦ Ἐμμανουὴλ Miller περιγραφῆς. Πράγματι δὲ ἡ κατόπιν ἐπιτόπου γενομένη ἐξέτασις τοῦ κώδικος τούτου ὑπὸ τοῦ κ. Θεοδώρου Οὐσπένσκη, παρορμηθέντος ἐκ τῆς ἐμῆς διατριβῆς, ἐπεκύρωσε τὴν ἐμὴν εἰκασίαν, καθ' ἣν ὁ κώδιξ τοῦ Ἐσκουριάλου περιέχει αὐτὸ.

1 Ἐν Ἀθήναις 1884 σ. 145 κ. ἐ. ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Περὶ τοῦ ἀνεκδότου χρονικοῦ τοῦ Λαομέδοντος Λακαπηνοῦ». Περὶ τὰ γραφέντα ὑπ' ἐμοῦ ἤδη πρότερον ἐν τῷ Bulletin de correspondance hellénique τοῦ 1878 σ. 516.

τὸ χρονικὸν τοῦ Γλυκᾶ, ἀπεδείχθη δὲ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Λαομέδοντος Λακαπηνοῦ δὲν εἶχε κἄν γραφῆ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου τοῦ κώδικος, ἀλλὰ προσετέθη ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Κρητὸς Νικολάου τοῦ Τουφριανοῦ ἢ Ντελατόρου (Della Torre)¹.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν περιλήψει ὡς πρὸς Λαομέδοντα τὸν Λακαπηνὸν Ἐνταῦθα δὲ δὲν θεωρῶ ἄσκοπον γὰ παραθέσω κατ' ἐπιλογὴν τινὰ τῶν Ἰταλιστῶν μεταπεφρασμένων ἐν τῷ εἰρημένῳ Παρισίανῳ κώδικι (φ. 6α—216) χωρίων Λέοντος τοῦ διακόνου ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ πρωτότυπον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης, τηρῶν ἐν τοῖς Ἰταλικοῖς χωρίοις τὴν ἀρχαιότροπον γραφήν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰς ἀνορθογραφίας τοῦ κώδικος.

Κώδιξ Παρισ. φ. 6α.

Costantino imperador non potendo soportar le ingiurie et oltraggi dei Saraceni di Candia . . .

Κώδιξ Παρισ. φ. 6α.

come volesse in un subito prendere et ruinar quella isola . . .

Κώδιξ Παρισ. φ. 9α

Perciò che entrati chè fur net paese trovarono diverse delicatezze, essendo se paese abondante di varii et oltimi fruti d' ogni tempo, et quivi il verno è moderato e piacevole, et è similmente copioso di pascoli et di armeti . . .

I barbari vedendo le lassivia di costoro et come negligente-

Ἐκδ. Βόννης σ. 6, 16.

Κωνσταντῖνος ὁ αὐτοκράτωρ μὴ στέγων (γρ. στέργων) τὴν τῶν Κρητῶν ὕβριν καὶ τὰς λαθραίας ἐπιδρομάς . . .

Ἐκδ. Βόννης σ. 7, 3

ὡς αὐτοβοεῖ τὴν νῆσον αἰρήσων...

Ἐκδ. Βόννης σ. 9, 13 κ. ε.

Ἐπεὶ γὰρ τῇ χώρᾳ προσέβαλον καὶ τρυφὴν παντοδαπὴν εὖρον (εὐδαίμων γὰρ ἡ χώρα, καὶ ὠραίων καρπῶν καὶ χυμῶν ἰδέαις ἐπιεικῶς περιβρίθουσα, εἴσοτός τε καὶ εὐμηλος) . . .

Τούτων οἱ βάρβαροι, τοῖς ἐπικαιροτάτοις καὶ ἀμφιλαφεῖσι τῶν ὀρῶν

¹ Th. Uspenskij «Quelques observations sur la chronique de Laomedon Lacapène» ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τομ. Β' (1893) σ. 122 κ. ε.

mente si guardavano havedno posti gli agnati in alcuni luoghi dei monti, che erano opportunissimi et da ogni caso si potevano prendere; et messi in ordinaria et ristretti insieme andarono contra di loro.

Κώδιξ Παρισ. φ. 9β

... gli fu amazzato sotto il suo cavallo . . .

Κώδιξ Παρισ. φ. 10α

... di metersi in a(n)gusto.

Κώδιξ Παρ. φ. 11β

Ando adunque atorno à tor-
no et vide che la citta natural-
mente era posta in luogo che
difficilmente vi si poteva an-
dare.

Κώδιξ Παρισ. φ. 11β

La crudeltà et bestialità che
hauno usato et usano questi
Saraceni et le loro correrie et
prede et tutto quel che hauno
crudelmente fatto contra i Gre-
ci di Constantinopoli: et massi-
mamenti contra. quei che ha-
bitano questa isola à loro sot-
toposta, benchè ciò sia avvenuto
per malignità della fortuna.

ἐλλογῶντες, τὸ ἀκόλαστον τεθεα-
μένοι καὶ ἀφύλακτον, τῶν δρυμῶν
καὶ χηραμῶν ὑπεκδύντες καὶ ἐς
φάλαγγα παραταξάμενοι καὶ συνα-
πίσαντες, κατ' αὐτῶν ἐχώρουν

Ἐκδ. Βόννης σ. 10, 3 κ. ε.

... ὁ ἵππος, εἰς ὃν ἐπιχεῖτο,
βέλεσι καὶ δορατίοις τὰ στέρνα τυ-
πεί. ὀκλάσας διαπεφωνήκει.

Ἐκδ. Βόννης σ. 10, 15.

... ἐνέδρας καὶ λόχους εἰθεσθαι

Ἐκδ. Βόννης σ. 11, 3 κ. ε.

Περιελθὼν οὖν (ἀνωτέρω κή-
κλω τὸ ἄστν περιελθεῖν) καὶ
τὴν ἄλλως δυσέμβολον πεφυκὸς
ἰδὼν καὶ δυσπρόσοδον.

Ἐκδ. Βόννης σ. 12, 4 κ. ε.

Τὸ μὲν ὤμιον καὶ ἰθριῶδες τῶν
τῆς παιδίσκης ἐκγόνων τὴν τε
τούτων κατδρομὴν καὶ τὸν ἀνδρα-
ποδισμόν. ὅσα φονιωδῶς Ῥωμαίοις
εἰργάσαντο (καὶ ταῦτα νῆσον πα-
ροικοῦντες τὴν ὑπ' αὐτοῖς τετα-
γμένην, εἰ καὶ μοχθηρὰ τύχης
παρὰ τοῖς ἀγαρηνοῖς ἐγεγόνει).

Κώδιξ Παρισ. φ. 12α

... acciò che rendiamo loro il cambio doppiamente di ciò che contanta crudeltà essi hanno fatto contra di noi.

Ἐκδ. Βόννης σ. 12, 15.

... ἐπταπλασίως αὐτοῖς ἀποδοῦναι τὸ ἀνταπόδομα ὃ ἀνηλεῶς ἡμῖν ἀνταπέδωκαν.

Κώδιξ Παρισ. φ. 12α

... Ion l'agiuto d'iddio ...

Ἐκδ. Βόννης σ. 12, 19.

... τῆ τοῦ κρείττονος ἀρωγῆ ...

Κώδιξ Παρισ. φ. 12α

queiche. . . erano stati mandati à spiar del paese.

Ἐκδ. Βόννης σ. 12, 24.

οἱ προκατασκοπεῖν σταλέντες τῆς χώρας.

Κώδιξ Παρισ. φ. 12β

dall'altrui errore.

Ἐκδ. Βόννης σ. 13, 4.

τὸ τῶν ἐταίρων πῶμα.

(ἔνθα τὸ altrui ἀντιστοιχεῖ πρὸς πρωτότυπον ἐτέρων ἀντὶ ἐταίρων οἷαν γραφὴν ἔχει πράγματι ὁ Παρισιακὸς κώδιξ 1712).

Κώδιξ Παρισ. φ. 13α

Fra questo tempo egli nella meza notte.

Ἐκδ. Βόννης σ. 13, 15.

•ἀρτι δὲ τῶν νυκτῶν ἀωρῆ

Κώδιξ Παρισ. φ. 13α

gross parte del paese trascorse.

Ἐκδ. Βόννης σ. 13, 19.

καὶ μέρος τῆς χώρας καταδραμάων.

Κώδιξ Παρισ. φ. 13β

et liberer il lon dall'assedio.

Ἐκδ. Βόννης σ. 14, 1.

καὶ τοὺς σφετέρους τῆς τοῦ ἀσσεως ἀπαλλάξῃ καθεύξεως.

Κώδιξ Παρ. φ. 13β

ella meza notte.

Ἐκδ. Βόννης σ. 14, 3.

πρὸς ἐσπέραν βαθειαν.

Κώδιξ Παρισ. φ. 13β

Ἐκδ. Βόννης σ. 14, 11.

per assalto subito et non pen-
sato.

Τῷ ἀπροόπτῳ τῆς ἐφόδου.

Κώδιξ Παρισ. φ. 13β

Ἐκδ. Βόννης σ. 16, 7.

altra menta.

τὴν ἄλλως

Κώδιξ Παρισ. φ. 13β

Pensò che non conveniva a
luffarsi con homini che sono
dediderosi della moste et di-
sperati, ne invono metersi alt'
impresa et esser da alto per-
cosso et mandar à far mosir le
sue genti.

Ἔγνων μὴ θανατώσαι καὶ ἀπο-
νενοτημένοις ἀνδράσι συμπλέκεσθαι
κάτωθεν καὶ ἀγνώτοις ἐπιχειρεῖν
ὑπόθεν τε βάλλεσθαι καὶ τὴν ῥω-
μαϊκὴν ἐς οὐδέν θεόν διαφθεῖρειν
παράταξιν.

Κώδιξ Παρισ. φ. 14a

Ἐκδ. Βόννης σ. 17, 7.

Candan principe dei Sara-
ceni che sono vicini alla Cara-
mania, hommo in vero di a-
cuto ingegno.

Χαμδάν. ὁ τῶν τῆς Κιλικίας
προσοίκων Ἀγαρηνῶν, ἀνὴρ ἀγχι-
νους τε καὶ δραστήριος.

Ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις προχωρεῖ μέχρι τῶν ἀντιστοιχῶν λέξεων
τῆς ἐκδ. Βόννης (σ. 18, 8) «κατεμπιπρῶν καὶ λείαν τιθέμενος». Ἐπετα
δ' ἐπιγραφῇ La presa di Candia καὶ αἱ λέξεις Nicephoro Phoca
fratello del predetto Leone κτλ., ὅς ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ ἐκδόσει ἐν
σ. 24, 9. Ἐπιγραφὴ δ' ἀντιστοιχῶς τῆς ἰταλικῆς Ἔλωσης τῆς Κρή-
της ὑπέρκειται τοῦ κειμένου ἐρυθροῖς γράμμασι καὶ ἐν τῷ Παρισιακῷ
κώδικι τοῦ Λέοντος διακόνου 1712, ὅστις καὶ ἄλλας συχνάκις τοιαύ-
τας ἐπιγραφὰς ἔχει, μὴ ληφθεῖσας ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ *Hase*
καίπερ μεταχειρισθέντος τοῦτον τὸν κώδικα.

Κώδιξ Παρισ. φ. 17a κ. ε.

Ἐκδ. Βόννης σ. 24, 17 κ. ε.

Intanto che l'capitano faceva
fortificar co ferri la fronte del-

Ἐνῶν δὲ ὁ στρατηγὸς τὴν ἴλην
κατὰ μέτωπον ἐκρατόνετο, καὶ εἰς.

la machtna da batter la città
et che ordinava le genti in bat-
taglia quadrata ma di tal forma
che la lunghezza avanzava la
larghezza, una donicciola . . .

πλαίσιον τὰς δυνάμεις συντάττει
γόναιον ἑταιρικὸν . . . .

Εἶνε σαφές, ὅτι τὸ ἰταλικὸν κείμενον εἶνε πολὺ πληρέστερον καὶ
δὲν ἀντιστοιχεῖ κατὰ ταῦτα πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῆς Βόννης· ἀπ' ἐναντίας
δ' ἀνάλογον εὐρίσκομεν τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ *Hasc.*
Καὶ ἐντεῦθεν δὲ δηλοῦται, ὅτι βάσις τῆς ἰταλικῆς μεταφράσεως ὑπῆρ-
ξεν ὁ Παρισιακὸς κώδιξ 1712, ὃν κυρίως εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ *Hasc.*

Κώδιξ Παρισ. φ. 18α

Ἐκδ. Βόννης σ. 25, 8.

Essendo poi cominciato il
crudelle assalto . . .

Ἄρτι δὲ τῆς μάχης καρτερᾶς
ἀναρριπισθείσης . . .

Κώδιξ Παρισ. φ. 20α

Ἐκδ. Βόννης σ. 27, 15.

. . . che il contrario corso dei
tempi à guisa di alcune morti
è solito riccolger sopra le citta.

. . . ἢ παλίντροπος τῶν χρόνων
φορὰ ὡσανεὶ τινὰς κήρας ἐπικυ-
λίνδειν εἴωθε.

Κώδιξ Παρισ. φ. 20α

Ἐκδ. Βόννης σ. 27, 19 κ. ε.

Et cosi delle genti Constan-
tinopolitane fu presa la citta.

Ἄλλὰ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον
ἤλω τὸ ἄστυ καὶ πρὸς τῶν ῥω-
μαϊκῶν ἐλήφθη χειρῶν.

Κώδιξ Παρισ. φ. 21α

Ἐκδ. Βόννης σ. 29, 5 κ. ε.

. . . et da nobili famiglie dell'
ordine senatorio.

. . . καὶ συγκλύδων ἀνδρῶν φα-
τρίας . . .

Ὅπου ὁ μεταφραστὴς μετέφρασεν ὡσεὶ εἶχε πρὸ αὐτοῦ τὴν λέξιν
συγκλητικῶν ἀντὶ τοῦ συγκλύδων.

Κώδιξ Παρισ. φ. 21β

Ἐκδ. Βόννης σ. 29, 5 κ. ε.

. . et gli concedete it governo
dell'Asia.

. . καὶ τὴν τῆς Ἀσίας αὐτῷ ἐπι-
χειρῖζει ἀρχήν.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λήγουσι τὰ ἐν τῷ ἰταλικῷ Παρισιακῷ κώδικι
ἐκ τοῦ Ἀέοντος διακόνου ἀπανθίσματα.